

Universal Declaration of Human Rights - Occitan (Francoprovençal, Savoie)

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Dèklaachon du drèye de l'òmò

Tradukchon : Anne-Marie Bimet

patois d'Hauteville-Gondon — vallée de la Tarentaise — Savoie

Dèvan kè diyè

Yu kè la rèkònyichinhi de la dinyitò de tu luz òmò — tu minbrò de la méma familyi aouè lu mémò drèye kè nyon pou leû fouiyè — rèprèzintè lò pilyèr de la libartò, de la justis è de la pè du mondo,

Yu kè, kin lu drèye de l'òmò son pò rèkònyu, son mèprijé, on arvè a d'aktò barbaò, rèvòltan pè la konhyinhi de l'òmò è yu k' on a di d'an fôrta ouè kè tò sò kè l'umanitò atin par dèssu tòte, y'é on mondò yeû kè luz òmò saon librò de prèdjé è de krè-, dèbaraché de leû peur è de la mizèa,

Yu kè, pè kè l'òmò sussè pò òbledja, én' daryé rèkòrh, de sè rèvòltò kontra lu ki voudriyan l'èkrazò è lò rèbòché, y'é fran én'pòrtan kè su drèye pouchissan éhè prèzarvò pè lò pouvèr de la justis,

Yu kè y'é fran én'pòrtan d'én'kòadjé lò dèvelòpamin de rèlachon d'amitcha én'trè lè nachon,

Yu kè, din la Chòrta, lu pouéplò de lè Nachon Rèunèytè on tòrnò diyè, òte è fôr, leu fouè din lu drèye de l'òmò, din la dinyitò è lò pri de la parsena, din l'ègalitò duz òmò è de lè fènè è yu k' i sè son di prèstò a fè- krèyrè lò prògrè de la sòssyètò è a betò su pya de kondichon de vya pi bouée è an pi gran libartò,

Yu kè luz Ètate Minbrò sè son én'gadjé a acheûò, man dan la man aouè l'Organizachon de lè Nachon Rèunèytè, lò rèspè pè tu lu pa.i du mondò du drèye de l'òmò è de lè libartè ki fon parti de sa nateûa,

Yu kè on komon idé de slò drèye è libartè é de la pi òta én'pòrtanhi pè rinplérè konplètamin sè én'gadzemin,

L'Assinblò gènèòla

di, òte è fôr kè la prèzinta Dèklaachon du drèye de l'òmò pè tu lu pa.i du mondò rèprinziintè on komon idé. I fò kè tu lu pouéplò è tòtè lè nachon arvissan a betò su pya sè idé pè kè tu luz òmò, tu lu rouadzò de la sòssyètò ky on sla Dèklaachon tòdzò a l'èspri, fachissan l'èfôr, pè l'én'sènyamin è l'èdukachon de fè- krèyrè lò rèspè de slò drèye è libartè è d'acheûò, pè de moujèè d'òdrè nachenal è én'tèrnachenal ki vaon tòdzò pi aan, la rèkònyichinhi è l'aplikachon pè tu è partòte, òche byin pè lè pòpulachon duz Ètate Minbrò kè pè lu pa.i ki son plaché dèzò leû kmindamin.

Artiklò on

Tu luz òmò vinyon u mondo, librò, tu tòton pè leû dinyitò è leû drèye. Y'on tu d'émò è de konhyinhi è i dèvon fè- mouhò de fraternitò aouèy luz òtri.

Artiklò du

Tsakon pou betò én' aan tu lu drèye è tòtè lè libartè én'skrité din sla Dèklaachon, sin fè- dzén' de diféinhi de rasse, de kòleur de pèl, de sèxe, de linva, de relijyon, d'opinyon pòlteko ou de tòt òtrò opinyon ki pouri vi- de la nassionalitò, de l'òrijina sòssyòla, de la fòrtèna, de la nèchinhi ou de nén'pourtè kén't' òtra situachon.

Én' plus, on faa pò dè diféinhi d'aprè lò statu pòltekò, sè dè la justis, la plahi én'tèrnachenòla du pa.i ou dè l'indrèye dè yeû kè an parsena vén', kè sè pa.i süssè én'dèpindin, soumèye a tutèla, pò librò ou òbledja dè sè plèyè a an limitachon dè su pouvèr.

Artiklò trèye

Tsakon a drèye a la vya, a la libartò è a la pròtèkchon dè sa parsena.

Artiklò katrò

Nyon saa tu- én' èsklavadzò ni fòrcha dè sarvi on mètrè. L'èsklavadzò è lò kòmèrsò duz èsklòvò dè n'én' pourta kén'ta fahon son én'tardi.

Artiklò hén'

Nyon saa soumèye a la tòrteûa, a dè pounichon ou dè trètamin kruèl, én'dinyò ou ki rèbòchon l'òmò.

Artiklò chi

Tsakon a drèye, yeû k'â süssè, a la rèkònyihinhi dè su drèye dèvan la justis.

Artiklò sète

Tsakon é su lò mémò pya dèvan la lòè è a drèye a la méma pròtèkchon dè la lòè, sin diféinhi. Tsakon a drèye a la méma pròtèkchon kontra tòta parsialitò ki va.i a l'én'kontra dè sla prézinta Dèklaachon è kontra tuz én'kòadzemin a sla parsialitò.

Artiklò vout

Tòtè lè parsenè on lò pouvèr dè sè revèdrè dèvan lè juridikchon nachenòlè kin leû drèye ki son rèkònyu pè la konstituchon ou pè la lòè son pyateûd.

Artiklò nou

Nyon pou éhè arèhò, én'préjeûd ou tsacha dè son pa.i, sin vretòbla réjon.

Artiklò dji

Tsikè parsena a lò mémò drèye kè lèz òtrè, d'éhè akoutò publikamin pè on tribunal én'dèpindin è én'parsial ki dèssidaa, ou bèn' dè su drèye è dè sèz òbligachon ou bèn' dè la bouéa réjon dè l'akuzachon mandò kontra lyi pè an pounichon.

Artiklò onhè

1. Tòta parsena akouzò pè an mòvèji akchon réstè inòchinta tin kè sa fòta dèvan la lòè a pò éhò prouvò pindin on pròssè publik yeû kè tòtè lè gaanti pè sa dèfinsa lyi on éhò akòrdò.

2. Nyon saa kondanò pè d'akchon ou dè mankamin ky on éhò kòmèye a on moumin yeû ky évè pò én'tardi pè lè lòè nachenòlè ou én'tèrnachenòlè. Dè la méma fahon, on poura pò balyé an pounichon pi fòrta kè la ky évè prèyussa u moumin dè la fòta.

Artiklò dòhè

Y'é dèfindu d'alò betò lò nò din la vya parsenèla dè lè dzin, din leû familyi, leû baraka, lè lètrè ki mandon ou rèchèyvon. Y'é dèfindu dè betò bò leû òneur è leû rèputachon. Tsikè parsena a lò drèye a la pròtèkchon dè la

lòè dèvan dè paèlyèz atakè.

Artiklò trèhè

- 1. Tsikè parsena a lò drèye dè sirkulò libramin è dè pouchèr rèstò yeû kè le vou én' dedin d'on étate.**
- 2. Tsikè parsena a lò drèye dè s'én' mòdò d'on pa.i, mémò du sén' è lò drèye dèz i tòrnò.**

Artiklò katouhè

- 1. Én' kasse dè parsékuchon, tòta parsena a lò drèye d'alò tsartché rèfujò è dè pouchèr éhè akoulyèyta, din d'òtri pa.i.**
- 2. On pou pò akòrdò sè drèye a kortchon ky é pòrchuvu pè on krimò òtrò kè pòlteko ou pè d'aktò kontrèò a lè dirèkchon è uz idé dè lè Nachon Réunèytè.**

Artiklò tchinè

- 1. Tsakon a drèye a an nachenâlitò.**
- 2. On pou pò fouiyè a kortchon sa nachenâlitò pò dèpli kè son drèye a n'in tsandjé.**

Artiklò sèhè

- 1. Kin i son én' adzò, l'òmò è la fèna dè n'én'pourta kén'ta rasse, nachenâlitò ou relijyon, on lò drèye dè sè maryò è dè fondò an familyi. Tu du on lu mémò drèye dèvan lò mariédzò, pindin k'i son maryò è én' kasse dè divòrsò.**
- 2. Lò mariédzò pou éhè foua slamin aouè l'akôr librò è én'tchér du futur maryò.**
- 3. La familyi é nateûèlamin lò pilyér dè la sòssyètò, l'a drèye a la pròtèkchon dè la sòssiètò è dè l'Étate.**

Artiklò disète

- 1. Tòta parsena, òche byin sòlètà kè én' kòlèktivité, a drèye a la pròpriètò.**
- 2. On pou pò sin réjon prindrè la pròpriètò dè kòrtchon.**

Artiklò diyvoute

Tòta parsena a drèye a la libartò dè pinché, dè konhyinhi è dè relijyon ; i vou diyè kè on a lò drèye dè tsandjé dè relijyon ou d'idé, dè diyè sa relijyon ou suz idé publikamin ou én'trè sè, pè l'én'sènyamin, la prateka, din tòtè lè sérémòni a l'ègliji ou tché sè.

Artiklò dijnou

Tsakon a lò drèye a la libartò d'avèr son opinion è dè lò diyè. I supouzè k'on a lò drèye dè pò éhè én'kyètò pè suz idé, k'on a lò drèye dè tsartché, dè rèchèyvrè è dè mandò, sin s'òkupò dè lè frontché-, lèz én'fòrmachon è luz idé pè tu lu mòayin.

Artiklò vin

- 1. Tòta parsena a lò drèye dè s'assòssiyé aouè d'òtrè pè dè bouée tsouzè.**
- 2. Nyon pou éhè òbledja dè sè betò din an assossiachon.**

Artiklò vintchon

1. Tsikè parsena a lò drèye dè diyè son mòte din la dirèkchon dè la vya dè son pa.i, k'i süssè dirèktamin ou pè la ouè dè lu ky on éhò libramin dèzinyé.
2. Tòta parsena a lò drèye dè s'òkupò dè lè fonkchon peblekè dè son pa.i, din dè kondichon d'ègalitè.
3. L'òtòritè du pouvèr publik é chadoua su la volontò du pouéplò. Sla volontò dèye sè diyè pè d'èlèkchon ònèhé ki dèvon sè ti- pèryòdikamin u vôte sègrète ou d'an fahon ki gaantèychè la libartò du vôte. Tò lò mondò pou vôtò.

Artiklò vint è du

Tòta parsena, én' tin kè minbrò dè la sòssyètò, a drèye a la sèkuritè sòssyòla ; le pou prètindrè a an vya konvinyòbla, a pouchèr ti- sa plahi din la sòssyètò, a pouchèr sè kultivò, én' parsena dinyi, a l'èspri uvér è kapòblò dè s'én'retsi. Tò sin aouè la kontribuchon dè l'èfòr nachenal è dè la kòòpéachon én'tèrnachenòla, én' tinyin kontchè dè l'òrganizachon è dè lè rèsòrsè dè tsikè pa. i.

Artiklò vint è trèye

1. Tòta parsena a drèye a l'ouvra, le dèye pouchèr chòèzi libramin son ouvra, din dè kondichon justè è konvinyòblè. Le dèye éhè parò kontra lò tsòmadzò.
2. Pè la méma ouvra, tò lò mondò a drèye a la méma pâyi, sin diféinhi.
3. Sè ki travalyè a lò drèye d'éhè payé d'an fahon justa è konvinyòbla pè pouchèr vivrè, lui è sa familyi, an vya konfòrma a la dinyitè dè l'òmò. Én kasse dè bèzoin, a dèye pouchèr kontò su luz òtri mòayin dè prètèkchon sòssyòla.
4. Tòta parsena a lò drèye dè sè groupò aouè d'òtri pè betò su pya on sindikate pè dèfindrè suz én'tée.

Artiklò vint è katrò

Tòta parsena a drèye u rèpou è a lè distrakchon. Lò tin dè l'ouvra dèye éhè limitè réjeûòblamin è dèye lòché plahi a dè kondjé payé régulyé.

Artiklò vin hén'

1. Tòta parsena a drèye a an vya konvinyòbla pè acheûò sa santé, pè éhè a l'èjò, lyi è sa familyi, d'abôr pè la noreteûa, l'arbilyemin, lò lòdzemin, lò medzòhén' è lè droguè pè sè sònyé è pè lu sarvechè dè la kòlèktivitè kin le n'a fòta. L'à drèye a la sèkuritè én' kasse dè tsòmadzò, dè maladi, d'én'validitè, dè vèvò, dè vyèyès ou alôr, din tu lu kasse dè péta dè su mòayin dè vivrè a la suita d'avarò én'dèpindin dè sa volontò.
2. La matèrnitè è lò dzevéò adzò on drèye a éhè spéssiolamin èydò. Tu luz èfan, k'i süssan vu u mondo din ou én' dèfour du mariédzò dèvon pròfitò dè la méma prètèkchon sòssyòla.

Artiklò vint è chi

1. Tòta parsena a drèye a l'èdukachon. L'èdukachon dèye ryin kòhò du moin pè l'èkoula tak u sartifikate. Y'é òbledja dè balyé l'én'strukchon a tu luz èfan. L'én'sènyamin tèknik è pròfècheûèl dèye éhè jènèralizò ;lu granz ètudzò dèvon éhè uvér, d'ègòla fahon, a tu lu ki l'on mretò.
2. L'èdukachon dèye tsartché lò dèvelòpamin konplèt dè la parsenalitè dè l'òmò è dè lè libartè ki son lè fondachon dè la sòssyètò. Le dèye èydò la konpréinchon, la tòléanhi è l'amitcha éntre lè nachon, lè rasse, lè relijyon è tòton pè lò dèvelòpamin du travò dè lè Nachon Réunèytè, pè manti la pè.

3. Lu pa.in son lu premyé a avèr lò drèye dè chòèzi la sôrta d'èdukachon k'i voulyon pè leûz èfan.

Artiklò vint è sèt

1. Tòta parsena a lò drèye dè s'òkupò dè la vya dè l'èspri din sa kòmunôtò, dè prindrè son plèji aouè lè bèlè tsouzè è dè partissipò u prògrè dè la syanhi è a sò kè l'apourtè dè bon.

2. Luz èkrivin, luz artist, luz òmò dè syanhi ki pròduiyon an ouvra on lò drèye d'avèr la pròtèkchon pè leûz én'tèè matèryèl è pè sò ki leû rèvén' mòròlamin.

Artiklò vint è vout

Tsikè parsena a drèye a s ky ussè, su lò plan sòssyal è én'tèrnachenal, l'òdrè pè kè lu drèye è lè libartè én'skri din sla prèzinta Dèklaachon pouchissan tròvò leû plin èfè.

Artiklò vint è nou

1. L'òmò a dè dèvèr dèvan la komunôtò yeû kè lò dèvelòpamin librò è én'tchèr dè sa parsenalitò é pòcheblò.

2. Kin a fè valyèr su drèye è kin a pròfitè dè sè libartè, tsakon dèye slamìn sè plèyé a lè limitachon prèyussè pè la lòè, justò pè acheûò la rèkònyichinhi è lò rèspè du drèye è dè lè libartè duz òtri è pè rèpondrè a sò kè demandè la mòròla, l'òdrè publik è an bouéa vya pè tu, din an sòssyètò gòvarnò pè lò pouéplò.

3. Slò drèye è slè libartè pournon jamè s'ègzarsò d'an fahon kontrèa uz idé è a lè ryéglè dè lè Nachon Rèunèytè.

Artiklò trinta

Pò an sòla dispòzichon dè la prèzinta Dèklaachon pou sarvi a òtòrizò on Ètate, on groupamin ou an parsena, a destruiyè lu drèye è lè libartè kiz i son én'skri.
